

DE INTERNATIONALE BESTSELLERAUTEUR

Claude Béata

De honden psycholoog

Wat je moet weten over
het gedrag, gevoel en
geluk van je hond

Lannoo

Voor Victor,
mijn eerste hond

Inhoud

Voorwoord

7

Inleiding

11

HOOFDSTUK 1

Idéfix, het duracellkonijn

15

HOOFDSTUK 2

Huriya, de angsthaas

43

HOOFDSTUK 3

Tommy, het kleine vechtersbaasje

79

HOOFDSTUK 4

Rufus, de lone wolf

119

HOOFDSTUK 5

Jade, het aanhankelijke keffertje

161

HOOFDSTUK 6

Romeo, de dominante Duitse herder

197

HOOFDSTUK 7

Kim, het talent op leeftijd

243

Slot

277

Voorwoord

Dit boek is gebaseerd op een paradox: hoewel liefde voor dieren door de eeuwen heen een fundamentele rol heeft gespeeld in de geschiedenis van de mensheid, is zorg voor dieren nog altijd omstreden.

Toch zou de ontwikkeling van de mensheid zonder dieren veel moeizamer zijn verlopen. Drie miljard jaar geleden waren we allemaal aaseters. Toen door de klimaatverandering een steeds groter gebied werd ingenomen door savannes en we over minder plantaardig voedsel beschikten, ontdekten we noodgedwongen dat de karkassen van grote dieren met scherpe stenen in stukken konden worden gesneden. Om te overleven moesten we gereedschap en rituelen bedenken om dit voedsel te delen. Ons technologische en culturele avontuur begon 1,8 miljoen jaar geleden en dieren speelden daarin een centrale rol. Hun huid gebruikten we voor kleding en onderdak, en van hun beenderen maakten we pijlen, naalden en wapens. Door veehouderij gingen we tienduizend jaar geleden geloven dat we de natuur naar onze hand konden zetten en gingen we dieren beschouwen als gereedschap dat we konden weggooien als het kapot was.

We voelden zelfs geen dankbaarheid voor dieren die ons van voedsel voorzagen, want zodra iemand offerde om een ziek dier te behandelen ontstond heilige verontwaardiging. In een meer recente periode, waarin alle energie waaraan de samenleving behoefte had afkomstig was van de spierkracht van mens en dier, leerden we al snel hoe we meer en sterkere dieren konden fokken, met meer massa, meer vlees en meer melk. Maar een gewond dier verzorgen of tijd en moeite besteden aan levend gereedschap dat niet langer productief was, daar dacht niemand over na.

Het hele theologisch en economisch denken van de negentiende eeuw was zelfs gebaseerd op de ontkenning dat de mens voortkomt uit de natuur, want dat gold alleen voor dieren. Zo verklaarde de aartsbisschop van Westminster dat 'beesten (dieren) dingen zijn die bestaan voor ons gemak en om in onze behoeften te voorzien. In zijn *Encyclopédie* moest Diderot, een Franse schrijver en filosoof van de Franse verlichting, met argumenten pleiten voor de oprichting van een school voor 'veterinaire kunstenaars'. In zijn tijd werd verontwaardigd gereageerd als iemand het waagde om ontdekkingen op het gebied van hygiëne en verzorging die gewoonlijk aan mensen waren voorbehouden, ook toe te passen op dieren. De gebroken poot van een koe kon je niet vergelijken met het gebroken been van een mens. Alleen al die gedachte was godslasterlijk.

De hondenpsycholoog van Claude Béata sluit aan op deze ontwikkeling. De meesten van ons zullen met groot plezier ontdekken hoe de psyche van hun hond functioneert, hoe ze met hem kunnen communiceren en zijn stoornissen kunnen begrijpen en behandelen. Maar anderen zal het choqueren dat aan honden een soort ziel wordt toegeschreven, een innerlijke wereld van mentale voorstellingen die voortkomen uit beelden, herinneringen en soms een verstoorde ontwikkeling.

Volgens Béata zijn honden geen goden, geen mensen en geen dingen. Het zijn bijzondere levende wezens die we kunnen begrijpen en helpen, wat ons op onze beurt weer helpt onszelf te begrijpen. Dit voor de mens en voor veel dieren kenmerkende mentale functioneren maakt een wetenschappelijke, klinische benadering mogelijk.

Claude Béata is een vooraanstaand specialist in deze jonge wetenschap. De afgelopen vijftien jaar werkte ik regelmatig met hem samen en ik heb grote bewondering gekregen voor zijn klinische scherpzinnigheid en snelle beoordelingsvermogen.

Hij weet te overtuigen en neemt je mee in de wereld van de psychologie van honden. Iedere nieuwe ontdekking leidt tot verrassing en intens plezier.

Boris Cyrulnik, gedragsbioloog

Inleiding

Heb je een hyperactieve cockerspaniël waar je doodmoe van wordt? Kan je hondje niet alleen blijven zonder uren te blaffen, zodat je burens gaan klagen? Maak je je zorgen omdat je hond gromt en hij je kinderen misschien iets zal aandoen? Denk je dat je Jack Russell als pup is mishandeld, omdat hij in paniek raakt zodra iemand hem wil aanraken?

Kortom, je hond gedraagt zich eigenaardig, jullie relatie is problematisch en zijn gedrag begint lastig of zelfs gevaarlijk te worden. Gedragsproblemen bij honden onder de twee jaar zijn tegenwoordig de belangrijkste reden om het dier weg te doen of te laten inslapen. Dat kunnen we niet langer accepteren, vooral nu we die problemen steeds beter kunnen diagnosticeren, behandelen en dus verhelpen.

Maar daarvoor moeten we het achterhaalde beeld dat we van honden hebben veranderen, en accepteren dat het geëvolueerde dieren zijn met een gestructureerde psyche. Sommige mensen zijn gechoqueerd als je het hebt over de *psychologie* of erger nog de *psychiatrie** van honden, maar eigenlijk is het verbazingwekkend dat we daarmee zo lang hebben gewacht. Elk dier leeft in een wereld die wordt gevormd door zijn zintuiglijke vermogens,

* We treden hiermee in de voetsporen van illustere voorgangers als de psychiaters Eugen Bleuler en Henri Ey. Deze laatste schreef in 1964: 'De "zoöpsychiatrie" is een goed voorbeeld van een concept dat sommige aanhangers van de leer van Descartes rationeel en moreel verwerpelijk achten, ware het niet dat de idee van een op de psyche van dieren gerichte "dierenpsychologie" al lang wordt geaccepteerd. En als "dierenpsychologie" bestaat, dan impliceert dit dat psychopathologie ook bestaat.'

zijn ervaringen, zijn leerschool en zijn relationele vaardigheden. Elk dier heeft emoties en kan gegevens opslaan door ze in te delen in categorieën en in subtiële mentale processen opnieuw te gebruiken. Zijn lichamelijke gezondheid beïnvloedt zijn gedrag en omgekeerd heeft zijn mentale evenwicht een invloed op zijn gezondheid. Het lijkt daarom absurd om honden een psyche te ontzeggen, maar het is ook absurd om die te vergelijken met de menselijke psyche.

We weten dat we nog een lange weg te gaan hebben en dat het pad bezaaid is met karikaturen en clichés. Hoe vaak we ook hebben uitgelegd dat ras er niet toe doet en dat er lieve pitbulls en bloed-dorstige poedels bestaan, we zullen dat nog dikwijls moeten herhalen. En al zien we steeds meer cliënten die de stap wagen en een veterinaire gedragsspecialist raadplegen, toch is voor veel mensen de drempel nog te hoog, omdat ze bang zijn dat ze zich belachelijk maken. Niet zo vreemd als je dagelijks te horen krijgt dat ‘honden ziek worden van hun baasje’ of dat ‘niet de hond maar het baasje behandeld moet worden’. Onzin! Honden noch hun baasje gaan bij ons op de divan.

Als je de geschiedenis van Idéfix, Huriya, Tommy of Rufus hebt gelezen, dan begrijp je waarom we niet langer met een beschuldigende vinger naar eigenaren van honden met een gedragsstoornis moeten wijzen. Die eigenaren zijn door de toewijding waarmee ze voor hun viervoeter zorgen vaak al een deel van de oplossing. Maar ze kunnen niet alles oplossen. Soms is de tussenkomst van een dierenarts nodig om het dier een allesomvattende behandeling met medicijnen en gedragstherapie te bieden.

Onwetendheid kan onbedoeld tot fouten leiden. Het is niet eenvoudig om zelf het juiste antwoord te vinden, en tussen twee soorten (in dit geval mensen en honden) kunnen misverstanden ontstaan. Aanhankelijkheid en de daarmee samenhangende behoeften, maar ook hiërarchie en de bijbehorende regels kunnen leed en angst veroorzaken, zoals we zullen zien bij Jade en Romeo.

Maar zelfs als de communicatie binnen een groep in het geding is, verliezen we nooit uit het oog dat alleen het dier onze patiënt is.

Ook oude honden kunnen gedragsstoornissen vertonen, en het verhaal van Kim leert ons dat we nooit van een behandeling moeten afzien.

Geen van deze honden is ooit in zijn eentje mijn spreekkamer binnengestapt. Honden die voor een consult komen, worden altijd vergezeld door hun baasje. Dit boek is een blijk van mijn respect en soms zelfs mijn genegenheid voor mensen die zo moedig om hulp komen vragen.

Ik heb me tot doel gesteld karikaturen te doorbreken en stereotypen uit de weg te ruimen. Nee, onze cliënten zijn geen 'dog moms'. Ze lijken op jou en mij. Het zijn doodgewone mensen, in de goede zin van het woord, die zich niets aantrekken van de mening van anderen om hun dier de zorg te geven die het nodig heeft. Ik hoop dat ook jullie ooit die stap zullen zetten als je daarmee je hond kunt houden en niet hoeft te laten inslapen.

Daarom heb ik hier zeven verhalen verzameld van honden die naar een veterinaire gedragspecialist kwamen, zeven verhalen die goed afliepen. Dat betekent niet dat er voor elk probleem een wondermiddel bestaat. Maar we kunnen veel leren van mensen die er echt voor gaan en daarmee weer hoop geven aan wie de moed in de schoenen zakt.

Als dit boek één boodschap wil overbrengen, dan is het dat er voor gedragsproblemen bij honden oplossingen bestaan en dat genezing wellicht binnen handbereik is.

HOOFDSTUK 1

Idéfix, het duracellkonijn

‘Dokter, u moet die hond stoppen!’

‘Dokter, u moet die hond stoppen!’ Zo maakte ik kennis met Idéfix, een Mechelse herder die destijds nog geen twee jaar oud was. Magali, zijn eigenares, die me op het eerste gezicht energiek leek maar door dit dier tot wanhoop werd gedreven, kwam met hem naar mijn spreekuur.

‘Idéfix doet aan coprofagie (het eten van uitwerpselen) en ik kan er niet meer tegen. Laat die hond daarmee stoppen!’

Het begin van een passie

Sommige honden maken indruk op een dierenarts, zeker als die gedragspecialist is. Ze leren ons iets wat in ons beroep niet aangeleerd kan worden.

Idéfix was niet mijn eerste hond met gedragsproblemen, maar hij stond in zekere zin wel aan de basis van mijn passie. Hij was

een van die patiënten die het inzicht en de vindingrijkheid van de therapeut voortdurend uitdagen en daarmee zowel onze kracht als onze beperkingen blootleggen. Ik houd van het eerste consult, van de ontdekking en het intellectuele spel bij het opstellen van hypothesen. Maar door hem begreep ik dat ik om tot een aanvaardbaar resultaat te komen ook de realiteit moet accepteren van een vervolg, inclusief alle teleurstellingen en twijfels. In mijn loopbaan als dierenpsychiater was deze herder een van de eerste gevallen die een langdurige behandeling vergen. Hij deed me beseffen dat tussen succes of mislukking vaak niet meer zit dan de wilskracht van de eigenaar en een behandelaar. Want tot nu toe is geen hond ooit uit zichzelf naar me toe gekomen.

Idéfix werd dus vergezeld door zijn eigenares. Terwijl hij me onvermoede aspecten van gedragsstoornissen liet ontdekken, leerde Magali me hoeveel geduld en zelfopoffering sommige eigenaren kunnen opbrengen. Bij dit eerste consult had ik er geen flauw vermoeden van dat we elkaar nog vele jaren zouden zien. Magali was een sportieve, charmante verpleegster met een hectisch leven en een mooi huis. Haar honden waren belangrijk voor haar en ze voelde zich verantwoordelijk voor hun evenwicht. Ze was het prototype van iemand die zich inzet voor hun welzijn en leek in niets op de karikatuur zoals voorgesteld door mensen die beweren dat honden ziek worden van hun baasjes.

‘Dus Idéfix eet zijn eigen poep op?’

‘Was het maar alleen zijn eigen poep! Hij eet ook die van Dana (haar zeven jaar oude beauceronteeffe dat nooit problemen gaf) en van de kat als ik de kattenbak niet tijdig schoonmaak. En verder alle poep die hij buiten vindt, om nog maar te zwijgen van hout en plastic dat hij aan stukken scheurt en kussens die hij versleept.’

Intussen scharrelde Idéfix enthousiast kwispelend en snuffelend door mijn spreekkamer. Hij onderwierp alle hoeken aan een grondig onderzoek en zette toen hijgend en schijnbaar opgewonden beide voorpoten op mijn bureau.

Na zijn eerste rondje begon hij onmiddellijk aan een tweede en een derde. Ik stopte met tellen, hij stond geen moment stil. Soms richtte hij zich even op, in een poging vanaf die hoogte te zien wat met vier poten op de grond buiten zijn blikveld bleef. Om vervolgens weer aan een nieuw rondje te beginnen. Terwijl ik naar hem keek, becroop me het eigenaardige gevoel dat ik naar een auto-maat keek, een mechanisch stuk speelgoed dat almaar hetzelfde kunstje doet.

Na het verhaal van mijn cliënte en geïntrigeerd door het gedrag van de hond raakte ik er plotseling van overtuigd dat hier veel meer aan de hand was dan alleen een dier dat uitwerpselen at. Het was een symptoom, de realiteit was veel complexer.

Ik bleef de almaar rondwandellende Idéfix observeren en ging intussen door met het consult.

Nu ik de reden van het bezoek had gehoord en de klacht had genoteerd, richtte ik me op alle andere aspecten van het leven van de hond. Het is belangrijk om zoveel mogelijk van een symptoom te weten, maar de sleutel tot begrip ligt vaak in het bestuderen van alle gedragingen. Ik ben dus overal in geïnteresseerd en stel soms verrassende vragen die weinig te maken lijken te hebben met de reden van het bezoek, maar die wel inzicht geven in het functioneren van het dier.

Een stofzuiger en een dief

‘Wat krijgt Idéfix te eten? Hoe verlopen de maaltijden?’

‘Hij eet hondenbrokken. Of liever, hij slokt ze op als een stofzuiger! Aan tafel geef ik hem niets, hij komt nooit bedelen. Maar zodra ik me omdraai en er per ongeluk niet aan denk, pikt hij het meteen, zelfs van het aanrecht.’

‘Hoe reageert hij als u hem betrapt?’

‘Zodra ik naar hem uitval, rent hij weg, maar als het even kan neemt hij mee wat hij heeft gepikt.’

Die nieuwe informatie versterkte mijn idee dat hij niet verzaagd was. Idéfix bleef maar eten, zoals hij ook mijn spreekkamer bleef verkennen. Ik besteed altijd veel aandacht aan hoe honden eten. Soms zijn er aanwijzingen voor een verstoorde hiërarchie (zie *Eten is belangrijk* hoofdstuk 6 p. 205), de hond gebruikt de maaltijden dan om zijn dominantie te manifesteren. Boulimia wijst op een angststoornis, en alleen 's nachts eten kan symptomatisch zijn voor een sociale fobie die al vroeg in de ontwikkeling is ontstaan.

Bij Idéfix was van dat alles geen sprake, hij probeerde niets duidelijk te maken, maar kon geen weerstand bieden aan een eerste impuls. Dat bevestigde mijn idee dat hij zichzelf slecht onder controle had.

Het gedragspatroon zoals wij het indelen (zie kader) bevat als derde element een stopsignaal. Bij sommige dieren is dit signaal afwezig of gebrekkig, wat leidt tot de diagnose hypersensitiviteit-hyperactiviteitssyndroom (aangeduid met het acroniem HsHa). Is er geen stopsignaal, dan wordt de consumptiefase gevolgd door een nieuwe eetlustfase. De hond blijft hetzelfde gedrag steeds herhalen en kan uren doorgaan met dezelfde activiteit. Dat kan spelen zijn, maar ook likken, drinken, eten, onderzoeken (vaak oraal en dus destructief) of eindeloos monotone klanken voortbrengen.

Wat is een gedragspatroon?

Een gedragspatroon heeft bij de meeste soorten en voor vrijwel ieder gedrag altijd dezelfde structuur.

Het bestaat uit drie fasen, die we kunnen illustreren door een parallel te trekken tussen eten en agressie:

de *eetlustfase* wordt in gang gezet door een combinatie van motivatie en gunstige omstandigheden:

- Zo zal een verleidelijke geur in combinatie met een lage bloed-suikerspiegel aanzetten tot op zoek gaan naar voedsel.
- De aanblik van een indringer zet de dreigingsfase van territoriale agressie in gang.
- # de *consumptiefase* is gekoppeld aan de centrale handeling zelf:
 - Voedsel innemen.
 - Indringer aanvallen.
- # het *stopsignaal* sluit het patroon af:
 - Bij verzadiging stopt de voedselinname.
 - Zodra de tegenstander is teruggedreven naar de grenzen van het territorium, dan stopt de agressie.

Het eetgedrag geeft soms aanleiding tot veelzeggende anekdotes. Een andere patiënt, die aan hetzelfde syndroom leed, at altijd razendsnel zijn bak leeg, liet geen kruimel over en likte tot slot ijverig de randen af. Daardoor kreeg hij soms nog een keer te eten van een ander gezinslid dat medelijden had met het arme dier dat almaar rond die lege, schone bak drentelde. De aap kwam uit de mouw toen hij op een avond na drie keer te hebben gegeten een verbijssterende hoeveelheid voedsel uitbraakte. Hij had achtereenvolgens te eten gekregen van de vader, de moeder en de zoon, die allemaal in de val waren gelopen. Vanaf die dag werd op een whiteboard in de keuken onder het kopje 'maaltijd hond' een kolom gemaakt voor alle dagen van de week. Wie hem te eten gaf, kruiste het betreffende vakje aan

In zijn voedselconsumptie vertoonde Idéfix dus de klassieke symptomen van een hond met HsHa: hij had boulimia, was een dief en kon de verleiding van eten niet weerstaan. Bovendien was hij behendig en deinsde hij er niet voor terug om op het aanrecht of een tafel te springen om een hap eten te bemachtigen. Magali gaf hem kwalitatief hoogwaardige hondenbrokken, maar deze hond had een gebrekkig stopsignaal en voelde zich nooit verzadigd. 'Normale'

honden kunnen uit eigen beweging stoppen. Als je ze hun gang laat gaan, dat wil zeggen ze zoveel laat eten als ze willen, dan kunnen ze dat heel goed reguleren en nemen ze niet meer dan ze nodig hebben. Honden met HsHa kunnen niet stoppen en zullen daarom regelmatig last hebben van spijsverteringsproblemen, overgeven en zelfs abnormale ontlasting omdat ze van alles en nog wat naar binnen werken. Een van de eerste, zeer spectaculaire effecten van een behandeling met de juiste medicijnen is de terugkeer van een normale eetlust... en de eigenaar realiseert zich dan stomverbaasd dat hij is verlost van de vloek van een 'stofzuigerhond'.

Idéfix dronk normale hoeveelheden water en vertoonde rond zijn altijd gevulde waterbak geen ongewoon gedrag. Magali merkte alleen op dat drinken bij hem vaak gekoppeld was aan angstige momenten waarop hij als een tol rondjes om zijn as draaide en vervolgens dorst kreeg. Bij HsHa is dorstgedrag (aan drinken gerelateerd gedrag) meestal minder spectaculair dan eetgedrag, maar eigenaren beschrijven soms dieren die onbesuisd drinken. Ze slokken het water niet slobberend met hun tong maar al happend met halfopen bek naar binnen of gooien hun drinkbak om door er met hun poten in te gaan staan. Deze honden reageren op alles: elk element in hun omgeving vormt een krachtige prikkel, of het nu een roerloos boomblaadje is of een dweil onder een drinkbak waaraan ze woest gaan trekken tot er water over de rand klotst. Andere honden nodigen hun spiegelbeeld enthousiast kwispelend uit om mee te spelen door met hun voorpoot op het water te slaan. En ik heb er ook eens een meegemaakt die door zijn baasje 'watervliegtuig' werd genoemd, omdat hij water hapte zonder stil te staan, wat natuurlijk een waterballet veroorzaakte. Zeker is dat baasjes, al zullen ze zich met zo'n hond niet snel vervelen, zo nu en dan een zenuwinzinking nabij zijn door de pathologische energie van hun viervoeter.

Duracell

‘Likt Idéfix zich vaak?’

‘Soms wel een halfuur en bijna altijd als hem wordt verboden iets aan te raken of kapot te maken.’

‘En verbiedt u hem dat vaak?’

‘Een paar keer per dag. Ik houd hem altijd in de gaten. Als hij een plastic fles of een rol keukenpapier te pakken krijgt, laat ik hem begaan, maar als hij zich op mijn bezem, de stofzuiger, de kussens of mijn boeken stort, moet ik ingrijpen.’

Het verkenningsgedrag van Idéfix, hierna beschreven en kenmerkend voor honden die aan deze aandoening lijden, was buitensporig en explosief. Magali greep vaak in om haar meubels en allerlei voorwerpen te redden. Als een dier niet kan stoppen, vervangt hij de verboden handeling door zich op zichzelf te richten of stereotiep gedrag te vertonen; dat is ook de definitie van een vervangende activiteit (zie kader p. 22).

Likken en zich wassen zijn in het gedragsrepertoire van een hond normale activiteiten, en het is zeker niet de bedoeling om hier te suggereren dat honden die zich likken aan een stoornis lijden. Het zijn de intensiteit en de duur die het gedrag pathologisch maken. Ze kunnen er huidletsel mee veroorzaken en soms zelfs necrose waartegen een klassieke behandeling niet helpt. Huidontstekingen als gevolg van likken worden soms eenvoudig likwonden genoemd.

Idéfix likte zich langdurig, maar zonder andere huidschade dan rode plekken waarvoor geen behandeling nodig was.

Tijdens het eerste consult hield ik hem een bezem voor, die hij meteen probeerde aan te vallen. Magali gebood hem daarmee op te houden, wat hij ook deed, maar toen begon hij zijn linkercarpus*

* Carpus: equivalent van de pols, het deel boven de tenen van de voorpoot.

www.lannoo.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

© Odile Jacob, Paris, 2004, 2008

© Uitgeverij Lannoo nv, Tiel, 2025

D/2025/45/236 – ISBN: 978 94 014 1405 0

Tekst: Claude Béata

Oorspronkelijke titel: La Psychologie du chien

Vertaling: Marlene Lokin

Vormgeving: Studio Lannoo (stramien) en Keppie & Keppie (zetwerk)

Coverillustratie: Caroline De Cock

Als u opmerkingen of vragen heeft, dan kunt u contact opnemen met onze redactie: redactielifestyle@lannoo.com

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.